

ної. У протилежному випадку може скластися ситуація, за якої можна буде визнати будь-яку організацію в Україні терористичною, конфіскувати її майно та притягнути до кримінальної відповідальності її членів за відсутності реальних доказів того, що ця організація здійснює терористичну діяльність.

Література

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV // Відом. Верхов. Ради України. - 2003. - № 25. - С. 180.

2. Трофімов С.А. Питання запровадження в Україні механізмів визнання організації терористичною і притягнення її до відповідальності. - [Електронний ресурс]: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&cad=rja&uact=8&ved=0CD4QFjAFahUKEwjpjr_k75XGAhUGwBQKHZw6AGo&url=http%3A%2F

3. Мирова практика визнання організацій терористичними. - [Електронний ресурс]: http://www.business.ua/blogs/pravo/doroshenko_blog/1884/.

4. Чому захід не поспішає називати ДНР і ЛНР терористичними організаціями. - [Електронний ресурс]: <http://www.defense-ua.com/rus/hotnews/?id=44045>.

5. Право проти терору: що дасть Україні закон про визнання «ДНР» і «ЛНР» терорганізаціями. - [Електронний ресурс]: http://24tv.ua/ukrayina/pravo_proti_teroru_shho_dast_ukrayini_zakon_pro_viznannya_dnr_i_lnr_terorganizatsiyami/n536997.

Мукоїда Р.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри ОРД ФПФПКМ
ОДУВС

Надійшла до редакції: 08.04.2015

УДК 343.83

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ КОМІСІЙ З ПИТАНЬ РОЗПОДІЛУ, НАПРАВЛЕННЯ ТА ПЕРЕВЕДЕННЯ ДЛЯ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Марчук А. І.

Статтю присвячено проблемам діяльності Регіональних комісій з розподілу засуджених. Комісії, вивчаючи певні групи засуджених до позбавлення волі, повинні дослідити всі істотні критерії класифікації, виходячи з об'єктивних властивостей і закономірностей. Якщо не врахувати істотні кримінально-правові критерії на даному етапі класифікації, це призведе до суттєвого дисбалансу між цілями, закріпленими у КВК, і практичним їх втіленням.

Ключові слова: засуджені, класифікація, розподіл засуджених, кримінально-виконавчі установи.

Статья посвящена проблемам деятельности Региональных комиссий по распределению осужденных. Комиссии, изучая определенные группы осужденных к лишению свободы, должны исследовать все существенные критерии классификации, исходя из объективных свойств и закономерностей. Если не учесть существенные уголовно-правовые критерии на данном этапе классификации осужденных, это приведет к существенному дисбалансу между целями, закрепленными в Уголовно-исполнительном кодексе, и практическим их воплощением.

Ключевые слова: осужденные, классификация, распределение осужденных, уголовно-исполнительные учреждения.

The article is dedicated to the problems of the Regional commissions on the distribution of prisoners. Commission studies certain groups of prisoners and should investigate all essential criteria for classification based on objective properties and patterns. If you don't take into account the significant criminal law criteria for classification at this stage, it will lead to a significant imbalance between the goals of penal code and their practical implementation.

Keywords: prisoners, classification, distribution prisoners of the penal institution.

Протягом тривалого часу в пенітенціарній практиці України та інших пострадянських країн суб'єктом класифікації осіб, засуджених до позбавлення волі, був суд, який разом із постановленням вироку визначав вид установи, до якої направлявся засуджений. У подальшому українська пенітенціарна система, розвиваючись за європейським вектором, перейняла досвід тих країн, де класифікацією займаються спеціалізовані органи, а суд дає лише рекомендації.

Проблемні аспекти діяльності Регіональних комісій з розподілу засуджених більшість фахівців розглядали в рамках класифікації засуджених до позбавлення волі. Їй приділяли увагу такі науковці, як: А.Х. Степанюк, І.С. Яковець, В.М. Трубніков, О.І. Фролов, О.Б. Пташинський, В.О. Лісодєд, В. Львовичкін, О.Г. Колб. Проте до цього часу багато базових аспектів пенітенціарної діяльності зазначених комісій залишається не вирішеними.

Відзначимо, що ця ідея не нова [1], зокрема, ще в 1995 р. на Міжнародній конференції з проблем зростання числа засуджених до позбавлення волі професор А.С. Міхлін висловлював думку про необхідність створення при слідчих ізоляторах діагностичних (розподільчих) комісій для визначення конкретної установи, куди рекомендується направити засудженого для відбуття покарання [2, 12].

Таким чином, суб'єктом первинної класифікації засуджених до позбавлення волі, починаючи з 2001 року, є Регіональні комісії Державної пенітенціарної служби України, запровадження та діяльність яких викликає безліч дискусій серед науковців і практиків. Мета статті – проаналізувати найбільш суттєві, на погляд автора, проблеми функціонування Регіональних комісій з розподілу засуджених і запропонувати шляхи їх вирішення.

Узагальнивши науковий матеріал і результати проведеного дослідження, відзначимо, що до основних дискусійних моментів належать такі:

© А.І. Марчук, 2015

- регіональні комісії на підставі тих самих обставин, що всебічно вивчаються судом при розгляді справи та застосуванні покарання, призначають засудженому вид УВП, що фактично є передачею функції правосуддя державному органу, Державній пенітенціарній службі [3, 185];

- особи, які входять до складу регіональних комісій, виконують функцію розподілу засуджених на "громадських засадах", тобто паралельно з виконанням своїх основних функціональних обов'язків, тому існує потреба у введенні окремої посади інспектора з розподілу [3; 4];

- в основу їх діяльності покладено тільки кримінально-правові та фізіологічні критерії класифікації осіб, позбавлених волі, через що вказану практику не можна назвати сьогодні такою, що відповідає кращим міжнародним зразкам.

З метою визначення існуючих проблем функціонування Регіональних комісій нами було проведено вивчення шляхом анкетування думок членів Регіональних комісій з питань розподілу направлення та переведення осіб, засуджених до позбавлення волі, - 80 респондентів, персоналу Чорноморської виправної колонії № 74 (далі - ЧВК), Південної виправної колонії № 51 (далі - ПВК), Одеської виправної колонії № 14 (далі - ОВК), Ширяєвського виправного центру в Одеській області (далі - ШВЦ). Опитування співробітників проводилося шляхом структурованих інтерв'ю та анкетування. Із загального числа персоналу, залученого до анкетування, 30,1 % становили працівники соціально-виховних підрозділів; 18,9 % психологічних; 9,6 % - оперативних; 14,2 % режимних; 8,2 % виробничих; 6,7 % кадрових; 4,3 % медичних. Дослідження показало, що переважна більшість респондентів має досвід роботи у ДКВСУ понад 10 років (64 %). Отже, анкетуванням було охоплено доволі досвідчених працівників, які мають достатній професійний досвід.

На необхідність існування Регіональних комісій вказали 72 опитаних нами експерта, і тільки 8 експертів зазначили, що функцію розподілу засуджених по УВП повинен здійснювати суд, як це було до 2001 року. Своєрідним показником ефективної діяльності цих комісій можуть слугувати результати проведеного анкетування, які свідчать що більш ніж 76 % засуджених згодні з їх рішенням щодо виду УВП.

Правові засади діяльності Регіональних комісій регулюються Положенням про Регіональну комісію, прийнятим 10 лютого 2012 року [5]. Слід зазначити, що Положення не відрізняється від Положення про комісію з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб 2003 року. Як і раніше, до складу Регіональної комісії входять начальники відділу, відділення (групи) для контролю за виконанням судових рішень, начальники медичної служби, начальники оперативного відділу (відділення) територіального органу управління ДПтСУ та слідчого ізолятора [5]. Члени Регіональних комісій виконують функції з розподілу на громадських засадах, тобто паралельно зі своїми основними функціями, що породжує суто декларативний порядок діяльності комісії, який зводиться до підпису членами комісії Протоколу рішення комісії з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі. Більшість експертів, опитаних нами, пов'язують це з браком часу здійснювати додаткові функції, що

покладає на них Положення, та висловлюють думку щодо введення окремої посади - інспектора з розподілу. На практиці функції інспектора з розподілу втілюють у своїй діяльності співробітники відділення для контролю за виконанням судових рішень. Зазначимо, ці посадові особи керуються Інструкцією про роботу відділів (груп, старших інспекторів) установ виконання покарань і слідчих ізоляторів по контролю за виконанням судових рішень. Згідно з пунктом 1.2.9. цієї інструкції посадові особи відділення по контролю за виконанням судових рішень забезпечують контроль (курсив автора) за відповідністю встановленого Регіональною комісією з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб засуджених до позбавлення волі рівня безпеки установи [6].

Доцільно буде підкреслити, що цей відділ дуже часто вивчає та самостійно готує всі матеріали, які характеризують особу засудженого, та визначає, до якої УВП направити. Це унеможливує здійснення контролю з їх боку та підриває значимість існування самих комісій. Зазначимо, що згідно з пунктом 1.2.15 Інструкції про роботу відділів (груп, старших інспекторів) установ виконання покарань та слідчих ізоляторів по контролю за виконанням судових рішень адміністрації установ не дозволяється покладати на службових осіб підрозділів функції, не передбачені для них цією Інструкцією або іншими нормативно-правовими актами.

Отже, незважаючи на недосконалий порядок діяльності Регіональних комісій, цілком зрозуміло, що їх створення - це позитивний крок у контексті реформування кримінально-виконавчої системи України. Певна річ, вони не виконують "квазісудові функції", оскільки члени Регіональних комісій можна вважати пенітенціарними суддями. З цього приводу М.С. Рибак у своєму дослідженні [7] підкреслював необхідність створення пенітенціарних судів, які б враховували біопсихологічні особливості засуджених, ступінь їх деморалізації та готовності до ресоціалізації й виправлення. Підтримуємо точку зору тих учених, які вважають, що зростання завантаженості суду в останні роки [8, 8] викликало зростання кількості судових помилок у визначенні засудженому УВП відбування покарання. Тому логічним є висновок про те, що більш ґрунтовно й виважено будуть підходити до питання розподілу засуджених відповідні комісії з фахівців тієї системи, у якій тривалий час має утримуватись засуджена особа.

Що стосується введення окремої посади інспектора з розподілу, вважаємо, що така практика є негативною. Досвід європейських країн, який ми проаналізували вище, доводить, що рішення стосовно визначення рівня безпеки засудженому повинно прийматися колегіально, тобто комісією фахівців, а не окремою особою. Це буде відповідати міжнародним стандартам, а також підвищить об'єктивність прийнятих рішень.

Не менш важливим залишається питання про критерії первинної класифікації засуджених до позбавлення волі.

Згідно з Положенням про комісію з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, при вирішенні питань про визначення рівнів безпеки виправних колоній, в яких засуджені відбувають покарання, комісії у своїй діяльності керуються Інструкцією, вироком суду та іншими матеріалами (курсив автора), які характеризують засудженого [5].

Вирок суду містить у собі інформацію, насамперед,

про тривалість строку покарання, який, на думку І.С. Яковець, є одним із головних ознак первинної класифікації засуджених до позбавлення волі [9].

У вироку суду міститься також інформація про вік і стать особи. Більшість дослідників, виходячи із цього, визначають об'єкти первинної класифікації як усталене угруповання, побудоване на жорстких кримінально-правових умовах, визначених законодавцем.

Такі критерії, як вік і стать (біологічні критерії) є статичними, вони в обов'язковому порядку впливають на систему УВП, формуючи ізольовані одна від одної групи, які в процесі відбування покарання не повинні змішуватись, виходячи з психофізичних, етичних та інших міркувань. Таким чином, жінки відбувають покарання окремо від чоловіків, а неповнолітні утримуються окремо від повнолітніх засуджених. Це відповідає Мінімальним стандартним правилам поводження з в'язнями - різні категорії в'язнів утримуються в різних закладах або в різних частинах одного й того ж закладу з урахуванням їхньої статі, віку, попередньої судимості, юридичних причин їх ув'язнення та нормативного визначення характеру поводження з ними: чоловіків від жінок, незасуджених окремо від засуджених [10]. Відповідно, в Європейських тюремних правилах ці вимоги викладаються менш категорично, ніж у Мінімальних стандартних правилах ООН. Європейські правила визначають, що допускається відхилення від вимог про роздільне утримання, аби надати ув'язненим можливість спільно брати участь в організованих заходах, проте ці групи завжди розподіляються на ніч, якщо тільки ув'язнені не згодні утримуватися разом і адміністрація виправної установи не вважає, що це найбільшою мірою відповідатиме інтересам усіх ув'язнених [11].

Проведене нами дослідження свідчить про те, що кримінально-правові критерії, які були нами проаналізовані в Протоколах про рішення комісії з питань розподілу, направлення та переведення для покарання відбування осіб, засуджених до позбавлення волі, не завжди застосовуються на практиці у повному обсязі.

По-перше, Інструкція про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, не враховує той факт, що згідно з її положеннями в одній УВП будуть відбувати покарання особи, характер і ступінь суспільної небезпеки яких різний. Наведемо приклад, використовуючи дані УВП в Одеській області щодо кримінально-правової характеристики злочинів, за які засуджені відбувають покарання у вигляді позбавлення волі.

Згідно з наведеними даними, у ЧВК, яка є УВП мінімального рівня безпеки із загальними умовами утримання, відбувають покарання разом засуджені за умисне вбивство, бандитизм, грабїж і розбій, захоплення заручників. Чи можна таку класифікацію засуджених вважати ефективною, якщо засуджені не становлять більш-менш однорідну групу?

З точки зору виконання Інструкції, все вірно: до виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання із СІЗО направляються чоловіки, уперше засуджені до позбавлення волі за злочини невеликої та середньої тяжкості; жінки, засуджені за злочини невеликої та середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі злочини [12], але з точки зору виправлення цих осіб та їх ресоціалізації, ця перспектива видається сумнівною.

Отже, Регіональні комісії повинні призначати рівень

безпеки УВП і поділяти засуджених на певні однорідні групи, використовуючи не тільки ті критерії, які випливають із вироку суду та строку покарання. У зв'язку з цим важко погодитися з І.С. Яковець, яка вважає, що діяльність Регіональних комісій має бути чітко регламентована на рівні закону в такий спосіб, щоб це виключало можливість жодного довільного тлумачення й ґрунтувалось виключно на даних вироку суду [9].

Вважаємо, що аналіз судової практики свідчить про те, що не в кожному випадку вирок суду містить повні, суттєві дані стосовно особи засудженого. Також, якщо обов'язки комісії будуть зводитись до суто механічного розподілу, при якому не буде враховуватися ніяка інформація про особу, окрім тієї, що міститься у вироку суду, виникає питання щодо доцільності існування комісії. Саме тому Положення закріплює додаткові обставини, якими має керуватися комісія, а саме інші матеріали, які характеризують засудженого. Ці матеріали мають бути направлені на вивчення особистості засудженого з метою "дозування" правообмежень, тобто визначення певного рівня безпеки, який буде відповідати виправленню й ресоціалізації засуджених до позбавлення волі. Однак, щоб комісії не зловживали цією обставиною, законодавцю потрібно дати визначення того, що він розуміє під матеріалами. Проведене анкетування членів Регіональної комісії в Одеській області свідчить про те, що під матеріалами, які характеризують засудженого, вони розуміють передусім особову справу засудженого, заяву самого засудженого або його родичів, наявність або відсутність стійких соціальних зв'язків засудженого, дані, які отримуються зі співбесіди із засудженим, характеристику засудженого, медичну довідку тощо. Проте деякі перераховані обставини повинні комісією враховуватись обов'язково, а деякі ні. Обов'язково повинна враховуватись така обставина, як наявність або відсутність стійких соціальних зв'язків у засудженого. Більшість учених зазначають пряму кореляцію між наявністю соціальних зв'язків і позитивними життєвими установками на майбутнє, що, як відомо, зменшує кримінальну активність засуджених, полегшує процес виправлення та ресоціалізації останніх. Також слід зазначити, що втрата соціальних зв'язків є найчастішою причиною суїциду засуджених в УВП. Згідно зі статистичними даними ДПтС України серед осіб, що вчинили суїцид в УВП, втратили соціально корисні зв'язки та соціально важливі орієнтири - 29,5 %, не підтримували соціально-корисні зв'язки - 14 %. Тобто більш як 30 % засуджених.

Для збереження соціальних зв'язків згідно з Інструкцією про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, засуджені відбувають покарання там, де постійно проживали за межами регіону, де вони вчинили злочин або мають постійні соціальні зв'язки з близькими родичами (матір'ю, батьком, чоловіком, дружиною, дітьми, рідними братами й сестрами, онуками, дідом, бабою, усиновителями, усиновленими). Як бачимо, це відповідає Європейським тюремним правилам, у яких зазначається, що засуджені по можливості повинні спрямовуватись для відбування покарання до пенітенціарних установ, розташованих поблизу дому або місць соціальної реабілітації [11]. Однак кримінально-виконавча система України не здатна створити в більшості областей колонії всіх видів безпеки, а в низці випадків і недоцільно створювати колонії різних видів

у кожній області. Щоб вирішити проблему розміщення засуджених, законодавець іде шляхом створення в межах однієї УВП секторів різних видів безпеки, як це свого часу пропонував зробити Б.С. Утевський, на думку якого, з метою успішного вирішення не тільки завдання покарання засудженого та індивідуального попередження, а й для його виправлення бажано мати в одній установі одразу ж усі їх види [13, 12].

Але чи вирішить це проблеми в контексті збереження соціальних зв'язків засуджених, складно сказати, оскільки фахівці зазначають негативний вплив процесу перефільювання наявних УВП на виправлення та ресоціалізацію засуджених до позбавлення волі. Проведене нами з цього приводу анкетування співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України загалом показало неоднозначне ставлення до цього питання, більше половини експертів визнали таку практику негативною.

Що ж стосується заяв самого засудженого або результатів проведеної з ним співбесіди (яка ініціюється комісією та проводиться вкрай рідко), характеристики засудженого, на даному етапі первинної класифікації засуджених до позбавлення волі ці обставини повинні грати роль допоміжних ознак класифікації засуджених до позбавлення волі.

Не применшуючи важливість кримінально-правових критеріїв первинної класифікації, зазначимо, що в процесі дослідження виявили ще один критерій первинної класифікації засуджених до позбавлення волі, який прямо не передбачений Інструкцією, але впливає на визначення тієї чи іншої УВП засудженим до позбавлення волі. Йдеться про критерій, який ми умовно визначили як критерій "потенційної працездатності".

Кожна УВП у сучасних умовах виступає як певне "виробництво механізованих індивідів згідно з загальними нормами індустріального виробництва" [14, 45]. До прикладу, ще з часів існування СРСР особливістю ПВК та ОВК в Одеській області було виробництво сільсько-господарської техніки. ЧВК спеціалізується на швейному виробництві тощо. Звісно, виділення цього критерію не передбачає наявності УВП, що містять певні групи засуджених, об'єднаних тільки спільною спеціальністю. Цей критерій має значення з позицій потенційної можливості брати участь у певному виробництві УВП, тобто класифікація в цьому разі проводиться відповідно до трудових здібностей засуджених до позбавлення волі. Цю тезу підтверджує законодавець, закріплюючи положення в Інструкції про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі, відповідно до якого до виправних колоній мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання не підлягають переведенню інваліди першої та другої груп та особи, які досягли пенсійного віку, а також вагітні жінки та жінки, які мають при собі дітей віком до трьох років. Законодавець виділяє ці категорії поряд з особами, які порушували вимоги режиму в місцях попереднього ув'язнення, осіб, які не пройшли повний курс лікування венеричного захворювання, осіб, засуджених у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, а також засуджених за вчинення умисного злочину в період відбування покарання у виді арешту або обмеження волі [12]. Такий стан речей обумовлюється тим, що зазначені категорії засуджених, а саме інваліди першої та другої груп та особи, які досягли пенсійного віку, а також вагітні жінки та жінки, які мають

при собі дітей віком до трьох років не в змозі брати участь у трудовому виробництві даних УВП.

Важливо в цьому контексті вбачається точка зору М. Фуко про те, що хоча праця має стати "релігією в'язниць", вона не повинна зводитися до "фабрикації індивідів-засуджених" [14, 234] як засобу суто механічної реформи держави в пенітенціарній системі.

Отже, не переоцінюючи значення вказаного критерію, оскільки кількість зайнятих у виробництві колоній засуджених є незначною, відмітимо, що він опосередковано впливає на первинну класифікацію до позбавлення волі та характеризує один із напрямків кримінально-виконавчої політики в Україні, так званий економічний раціоналізм, що визначає покарання й оптимальні способи його застосування.

Проаналізувавши ознаки первинної класифікації, приходимо до висновку, що Регіональна комісія у своїй діяльності базується на таких критеріях, як: строк покарання, минула злочинна діяльність, а також потенційна працездатність.

Регіональні комісії, вивчаючи певні групи засуджених до позбавлення волі, повинні дослідити всі істотні критерії класифікації, виходячи з об'єктивних властивостей і закономірностей. Невраховання істотних кримінально-правових критеріїв на даному етапі класифікації призведе до суттєвого дисбалансу між цілями, закріпленими у КВК та практичним їх втіленням.

Література

1. Ной И.С. Вопросы теории наказания / И.С. Ной - Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1962. - 156 с.
2. Михлин А. С. Международная конференция по проблеме роста числа осужденных к лишению свободы / А. С. Михлин // Государство и право. - 1995. - № 9. - С. 43.
3. Колб О. Г. Запобігання злочинності у місцях позбавлення волі: Навч. посіб. / О. Г. Колб - Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. - 494 с.
4. Яковець І. С. Первинна класифікація засуджених до позбавлення волі та їх розподіл в установи виконання покарань: монографія / І. С. Яковець. - Х.: Кроссруд, 2006. - 208 с.
5. Положення про Апеляційну комісію Державної пенітенціарної служби України з питань розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі // Офіційний вісник України. - 2012. - № 14. - Ст. 524.
6. Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів // Офіційний вісник України - 2012. - № 48. - Ст. 1912.
7. Рыбак М. С. Ресоциализация осужденных к лишению свободы: проблемы теории и практики: дисерт. докт. юр. наук: 12.00.08 / Михаил Степанович Рыбак. - Саратов. - 2001. - 450 с.
8. Двойнос О.Г. Реформи - це процес / О.Г. Двойнос // Аспект: Інформ. бюл. - Донецьк: Донецький Меморіал. - 2002. - № 3. - С. 9-11.
9. Яковець І. С. Первинна класифікація засуджених до позбавлення волі та їх розподіл в установи виконання покарань: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / І.С. Яковець. - Х., 2006. - 20 с.
10. Мінімальні стандартні правила поведінки з

в'язнями // Збірник міжнародних нормативно-правових актів щодо захисту прав і свобод громадян у сфері правосуддя / Укл. В.Я. Конопельский, В.Є. Ткаліч. - Одеса: НДРВВ, 2003. - 310 с.

11. Європейські пенітенціарні правила. [Електронний ресурс]: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032.

12. Інструкція про порядок розподілу, направлення та переведення для відбування покарання осіб, засуджених до позбавлення волі. [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0213-12>.

13. Ширвиндт Е.Г., Утевский Б.С. Советское исправительно-трудовое право / Е.Г. Ширвиндт, Б.С. Утевский. - М., 1931. - С. 87.

14. Мішель Фуко. Наглядати й карати. Народження в'язниці / Мішель Фуко; [Перев. з франц. П. Таращук]. - К.: Основи, 1998. - 392 с.

Марчук А.І.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права
Національного університету "Одеська юридична
академія"
Надійшла до редакції: 10.08.2015

УДК 355.4:343.3226:341.4

АНТИТЕРОРИСТИЧНА ОПЕРАЦІЯ І МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ

Погребицький М. Л.

Стаття присвячена проблемам протидії сучасному міжнародному тероризму як світовому явищу, а також організації здійснення антитерористичних заходів, як одного з чинників забезпечення національної безпеки держави. Автори окреслюють можливі шляхи їх вирішення, зупиняються на конкретизації та розмежуванні таких понять, як тероризм та диверсії.

Ключові слова: національна безпека, воєнна організація держави, органи влади, міжнародний тероризм, диверсії.

Статья посвящена проблемам противодействия современному международному терроризму как мировому явлению, а также организации осуществления антитеррористических мероприятий, как одному из условий обеспечения национальной безопасности государства. Автор выделяет возможные пути их решения, конкретизации и разделение таких понятий, как терроризм и диверсия.

Ключевые слова: национальная безопасность, военная организация государства, органы власти, международный терроризм, диверсии.

The article is devoted to the problems of combating modern international terrorism as a global phenomenon, as well as organizations implement anti-terrorism measures, as a factor of national security. Authors outline possible solutions, stop at the specification and differentiation of concepts such as terrorism and sabotage.

Keywords: national security, the military organization of the state authorities, international terrorism, sabotage.

Нагальна потреба наукових досліджень проблеми антитерористичної боротьби обумовлена низкою політичних, економічних і військових змін, що призвели до змін воєнно-політичної ситуації у світі. Так, упродовж двадцяти останніх років була розв'язана значна кількість локальних війн і конфліктів, які, як показали події в зоні Перської затоки, Югославії, Чечні, Афганістані, українсько-російською війною, негативно впливають на зростання проявів тероризму у всьому світі. Ця серія продовжена військовими подіями в Лівії, Єгипті, Ефіопії, Судані, Україні.

Події 11 вересня в США не тільки передбачили, але й розкрили характер конфліктів майбутнього. Вони засвідчили, що тероризм стає не тільки реальною загрозою людству, а й використовується певними силами як методика, яка покладається в основу бойових дій нового

масштабу й характеру - так званих «гібридних воєн».

Сьогодні тероризм не існує сам по собі. Він використовується в боротьбі за нові території, природні ресурси, політичний вплив на керівництво інших країн, установлення вигідного окремим державам світового порядку тощо. На думку авторів, ідеться не лише про те, кого одні вважають терористом, а інші сприймають як борця за свободу. Ситуація ускладнюється тим, що в окремих випадках зміна існуючого ладу або заміна влади, які здійснюються шляхом активного насильства, через певний час визнається світовим співтовариством як «справедливі» дії, тобто такі, які не суперечать міжнародному праву.

Слід зазначити, що проблемі виникнення та розповсюдження тероризму у вітчизняній та особливо іноземній науці присвячена значна кількість досліджень [10-18]. Створено навіть спеціальний розділ науки - «террогенез», дослідження якого проводять не тільки державні, суспільні та міжнародні організації, а й спеціальні служби, військові відомства тощо. Посилюється значення дослідження цієї проблеми подіями на сході України, де з початку 2014 року проходить антитерористична операція (далі - АТО).

Проблем організації антитерористичної боротьби, як у мирний час, так і в умовах правового режиму надзвичайного та воєнного стану, науковці торкаються лише фрагментарно. Статті В. Радецького, В. Шкідченка, В. Телелима, В. Свінарєнка [19, 20, 21] визначили необхідність зосередження зусиль над вивченням цієї проблеми. На рівні декларацій до лютого 2014 року залишалися заклики науковців щодо необхідності внесення певних змін і доповнень до державних програм реформування та розвитку Збройних Сил, Воєнної доктрини України, чисельних документів чинної законодавчої бази з питань національної безпеки і оборони держави, необхідності розгортання широкої організаційної й дослідної роботи, мобілізації наявних можливостей для створення загальнодержавної системи антитерористичної боротьби з урахуванням особливостей кризових ситуацій мирного та воєнного часу. І тільки окупація військами Російської Федерації Республіки Крим, розгортання антиурядових рухів на територіях Луганської й Донецької областей, посилення їх бойових і спеціальних можливостей кадровими підрозділами Збройних Сил Росії змусили активізувати цю роботу.

Виходячи з указаного вище, автором поставлене за мету завдання на підставі аналізу сучасної законодавчої

© М.Л. Погребицький, 2015